

MARTIN HEIDEGGER'İN TEOLOJİ ANLAYIŞI VE ONTO-TEOLOJİ ELEŞTİRİSİ

Fatma Tosun Köse

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 209
Felsefe: 15

ISBN 978-625-7471-56-5
Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2022

Yazar:
Fatma Tosun Köse

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Editör:
Ersan Güngör

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Egokitap (Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Martin Heidegger'in Teoloji Anlayışı ve Onto-Teoloji Eleştirisi
/ Fatma Tosun Köse Editör: Ersan Güngör
İstanbul: DBY Yayınları, 2022.
170 s.; 15,0 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 209) Dizin var
ISBN 978-625-7471-56-5
1- Felsefe 2- Onto-Teoloji 3- Martin Heidegger

Bu kitap, 2020 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'na bağlı Doktora programı kapsamında Prof. Dr. Tuncay İmamoğlu'nun danışmanlığında hazırlanan "Martin Heidegger'in Teoloji Anlayışı ve Onto-Teoloji Eleştirisi" başlıklı çalışmadan hazırlanmıştır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz	9
Giriş	13

BİRİNCİ BÖLÜM

HEIDEGGER'İN DÜŞÜNME PRATİĞİ BAĞLAMINDA FELSEFE VE TEOLOJİ

1. Teolog Heidegger'den Düşünür Heidegger'e.....	19
2. Felsefi Yolu	22
2.1. Philein To Sophon'dan Philosophia'ya.....	29
2.2. Felsefi Yolundaki Çıkmaz: Teoloji.....	32
2.3. Hıristiyan Teolojisi'nin Etkisi	36
2.4. Felsefe - Teoloji İlişkisi	41
2.5. Pozitif Bir Bilim Olarak Teoloji	43
3. Metafiziğin Teoloji ile Özdeşleştirilmesi	49
3.1. Duns Scotus ve Transandantal Felsefe.....	54
4. Metafiziğin Ötesinde Bir Teoloji.....	56
4.1. Bilim Eleştirisinin Bir Yöntemi Olarak Metafiziğin Eleştirisi	57
4.1.1. Özüne Yabancılaşan Özne	58
4.2. Varlığın Hakikati	65

4.2.1. Geleneksel Hakikat Anlayışı.....	66
4.2.1. Nesne Hakikatinin Kökeni Olarak Varlığın Hakikati.....	71
4.3. Tefekküre Dayalı Düşünme ve Teoloji.....	75
4.4. Mistisizm.....	82

İKİNCİ BÖLÜM HEİDEGGER VE ONTO-TEOLOJİ

1. Onto-Teoloji Kavramının Ortaya Çıkışı.....	87
1.1. Onto-Teoloji Eleştirisi	91
1.2. Metafiziğin Onto-teo-lojik Yapısının Özsel Kökeni.....	97
1.3. Onto-teoloji'nin Alternatifi Olarak Varlığın Çok Boyutlu İfşası.....	100
2. Tanrı Felsefe'ye Nasıl Girdi?.....	107
2.1. Tanrı'ya ve Tanrısal Olana Bakışı.....	108
2.2. Hıristiyanlığın Tanrı'sından Metafiziğin Tanrı'sına	114
2.2.1. Tanrı'nın Varlığının Delillendirilmesi.....	119
2.2.2. Bir Değer Olarak Tanrı'nın Değersizleştirilmesi	121
2.3.3. Tanrı'nın Ölümü.....	122
3. Hölderlin'in Tanrısından Heidegger'in Tanrısına	127
3.1. Tanrı'nın Uzaklığı.....	135
3.2. Yeryüzü ve Gökyüzü, Tanrılar ve Ölümlüler.....	140
3.3. Tanrı ve Varlık Özdeş midir?	146
3.3.1. Varlıkta İkamet Ederek Özüne Kavuşan İnsan	151
Sonuç	153
Kaynakça	159
Dizin	167

Önsöz

Geçmişten günümüze kadar insanın anlam arayışı hiçbir zaman önemini kaybetmemiştir. İnsanın varlıklar arasındaki konumu, yaşamını şekillendirme isteği ve kendini inşa etme çabası bu arayışı kaçınılmaz kılmaktadır. Şüphesiz insanın bu anlam arayışına eşlik eden en önemli sorulardan birisi de “varlığın ne’liği sorusu”dur.

Evrene ilişkin gözlemlerde bulunan düşünürler tüm varolanın ortak bir özelliği olan varlık kavramına ulaşarak, onun varolanın ortak bir sıfatı olmasının yanı sıra, fizik alanını aşan başka bir gerçekliğe işaret edip etmediğini merak etmişlerdir. Böylece Platon’un mağara benzetmesinde olduğu gibi, yaşamış oldukları dünyayı gerçekliğin bir yansıması olarak yorumlamış ve mevcut âlemin dışında veya üstünde bir realitenin olması gerektiğini savunarak varlık kavramını soyut bir alana taşımışlardır.

Görünür âlemde hiçbir şeyin tesadüf eseri meydana gelmeyip her şeyin kendi sebebi ile birlikte var olması, bir ilk nedenin varlığının zaruri olduğu çıkarımı ile soyut alana taşınan varlık kavramı ile birleşerek Tanrı'nın varlığının bir ispatı olarak da kullanılmıştır. Böylece insanın anlam arayışı ile bağlantılı olan varlık sorusu Teoloji ve Ontoloji eksenli ele alınmıştır.

Varlığa yaratıcı ve yaratılan açısından bakılan teolojide, tüm varlıklar arasından akıl ve irade sahibi olan insana ayrıcalıklı bir

konum tahsis edilerek, dini metinlerde insanın başıboş bırakılmış veya dünyaya fırlatılmış, amaçsız bir varlık olmadığına dikkat çekilmiştir.

Buna karşın meseleye felsefi açıdan yaklaşanlar, her şey zıddı ile bilindir ilkesince varlık ve yokluğu birlikte ele almalarının yanı sıra, varlığa ilişkin bir tanım veya tarifi yapıp yapılamayacağını sorgulamışlardır. Böylece öz ile varoluş arasındaki ilişkinin mahiyeti vb. meseleler felsefe tarihi boyunca zihinleri meşgul ederek varlık nedir sorusu filozofların sistemlerini geliştirmelerine öncülük etmiştir.

Varlık üzerine söz söyleyenlerden biri de Alman düşünür Martin Heidegger olmuştur. Her ne kadar Nasyonal sosyalizm ile olan bağından dolayı eleştirilen bir düşünür olsa da birçok düşünürden farklı olarak klasik felsefeyi mevcut anlayışın ötesine taşıma çabası, onu gözümüzde farklı kılmıştır.

Çağdaş dönemdeki rasyonel düşünme biçimine karşın, insanın dünyaya ilişkin yaşam deneyimini ön plana çıkaran Heidegger, Pre-Sokratik düşünürlerden modern felsefeye kadar eleştirel bir bakış açısıyla yeni bir düşünme biçiminin gerekliliğini ortaya koymuştur. Çünkü ona göre günümüz insanının modernizmin ve teknolojinin kısırcığında yaşayarak özüne yabancılaşması, klasik felsefenin varlık ve Tanrı anlayışının bir sonucudur. Bu nedenle düşünceyi, hakikati ve insanın doğasını belirlemiş olan metafiziğin iki bin yıllık hükümlerinde unutulmuş olan varlık kavramını, metafiziksel olmayan bir bakış açısıyla ortaya koymayı kendisine amaç edinmiştir.

Heidegger'in yetiştiği Katolik çevre, yaşadığı dönem ve zihni çabası göz önüne alındığında, onun felsefesi Tanrı'nın ölümüne sebep olan geleneksel metafiziğe, kurumsal dine ve modernizmin baskın geçerliliğine karşı bir eleştiridir. Heidegger'in eleştirilerine kulak vermek, sadece düşüncelerine temas etmeyi değil, aynı zamanda Batı felsefesini metafiziksel olmayan yeni bir bakış açısı ile okuma ve değerlendirme imkânı da sunmaktadır.

Bu çalışmanın sorumluluğunu almadan önce beni bu alanda yetiştiren ve Martin Heidegger gibi önemli bir düşünürü tanıma imkânı vererek, böyle bir çalışma yapmaya teşvik eden kıymetli hocam Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU başta olmak üzere, ilmi şahsiyeti ile çalışmamıza katkıda bulunan Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP'e, kıymetli görüşlerinden istifade etme imkânı veren Prof. Dr. Ruhattin YAZOĞLU, Prof. Dr. Sinan ÖGE ve Doç. Dr. Fatih KALIN'a teşekkürü borç bilirim.

Fatma Tosun Köse
Bayburt, Ocak 2022

Kaynakça

- Alterbernd Johnson, P. (2013). *Heidegger Üzerine*, (Çev: Adnan Esenyel), Ankara: Sentez Yayıncılık. (2000).
- Aristoteles. *Metafizik*. (2010). (Çev.: Ahmet Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Aşkın, Z. & Çellik, H. (2015). "Hermeneutiğin Ontolojik Temellendirilişi: Heidegger ve Gadamer". *Beytülhikme An International Journal of Philosophy*, 5(2), 1-32.
- Bal, M. (2017). "Tanrı Felsefeye Nasıl Girer? Sorusuna cevaplar olarak Platon'un Euthypron Diyaloğu ve Heidegger'in Ontoteoloji Eleştirisi". *Felsefi Düşün*, (8), 17-46.
- Beierwaltes, W. (1995). "Heidegger's Rückgang zu den Griechen", *Bayerische Akademie der Wissenschaften*, (1), 3-30.
- Brachtendorf, J. (2011). "Heideggers Metaphysikkritik in der Abhandlung: Nietzsches Wort <Gott ist tot>". Norbert Fischer / Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. 105-128. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Broniowski, S. (2010). "Über Theologisches und Atheistisches bei Günther Anders und Martin Heidegger" [Bildiri]. Marburg.
- Cevizci, A. (2013). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Colony, T. (2019). "Tanrı'nın Ölümü ve Varlığın Yaşamı: Heidegger'in Nietzsche ile Karşılaşması". Sadık Erol ER & Volkan Ay (Haz.), İçinde *Heidegger'in Nietzschesi*. 51-71. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coriando, P. L. (2011). "Seinsbedürfnis, Zum letzten Gott in Heidegger Beiträgen zur Philosophie". Norbert Fischer / Friedrich-Wilhelm von

- Herrmann (Ed.). In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. 89-104. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Coriando, P. L. (1998). *Der letzte Gott als Anfang, Zur ab-gründigen Zeit-Räumlichkeit des Übergangs in Heidegger "Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)"*, München: Wilhelm Fink Verlag.
- Çüçen, A. Kadir. (2006). "Heidegger ve Felsefe", *FLSF*, Sayı:1, 7-24.
- Danner, H. (1971). *Das Göttliche und der Gott bei Heidegger*, Meisenheim am Glan: Verlag Anton Hain.
- Demirhan, A. (Ed.). (2004). *Heidegger ve Din*. İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Er, S. E. & Ay, V. "Sunuş", *Heidegger'in Nietzschesi*, Sadık Erol ER & Volkan Ay (Haz.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erdem, E. (2014). "13. Yüzyılda İbn Sînâcî Bir Hristiyan Filozof: John Duns Scotus (Tanrı Niçin Metafizik'in Konusu Değildir?)", Doç. Dr. Murat Demirkol Ar. Gör. M. Enes Kala (Ed.), *Uluslararası 13.Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildiriler*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Esposito, C. "Heidegger, von der Faktität der Religion zur Religion der Faktität", Norbert Fischer / Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. 47-68. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Fehér, İ. M. (2000). "Heidegger's Kritik der Ontotheologie". Albert Franz & Wilhelm G. Jacobs (Ed.). In *Religion und Gott im Denken der Neuzeit*. 200-223. Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag.
- Fischer, N. (2011). "Vorüberlegungen zur Gottesfrage im Denken Martin Heideggers vor dem Hintergrund der geschichtlichen Situation". Norbert Fischer/Friedrich- Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. 11-30. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Franzen, W. (1975). *Von der Existenzialontologie zur Seinsgeschichte*. Meisenheim am Glan: Verlag Anton Hain.
- Gaderer, A. (2012). *Die Gottesfrage als mit-leitendes Motiv im Denken des frühen Heidegger* (Magisterarbeit). Wien: Universität Wien.
- Gillespie, M. A. (2019). "Heidegger'in Nietzschesi". Sadık Erol ER & Volkan Ay (Haz.). İçinde *Heidegger'in Nietzschesi*. 38-50. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Greb, S. (2013). *Das Heilige und die Theologie Das Verhältnis von Religion und Welt bei Heidegger* (Inaugural Dissertation). Würzburg: Julius-Maximilians- Universität Institut der Systematische Theologie.

- Greisch, J. (2004). "İdipsum: İlahi Benlik ve Postmodern Özne". Ahmet Demirhan (Çev./Ed.). *Heidegger ve Din*. 107-147. İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Gutschmidt, R. (2016). *Sein ohne Grund, Die post-theistische Religiösität im Spätwerk Martin Heidegger*. München: Karl Alber Verlag.
- Heidegger, M. (2013). "Brief über den Humanismus." Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Wegmarken*. 313-364. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2007). "Bremer Vorträge: Einblick in das was ist". Günter Figal (Ed.). In *Heidegger Lesebuch*. 279-310. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1984). *Die Frage nach dem Ding Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen* GA 41, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1983). *Die Grundprobleme der Phänomenologie* (GA24), Friedrich- Wilhelm von Herrmann (Ed.), Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann,
- Heidegger, M. (2007). "Die Zeit des Weltbildes", Günter Figal (Ed.), In *Heidegger Lesebuch*. 229-246 Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1978). *Frühe Schriften* GA 1. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1977). Hegels Begriff der Erfahrung (GA5). Friedrich Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Holzwege*. 115-208. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1978). *İdentität und Differenz* (6.Auflage). Stuttgart: Neske.
- Heidegger, M. (2010). *Kant und das Problem der Metaphysik* (7. Basım). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2013). "Kants These über das Sein". Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Wegmarken*. 445-480. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1997). *Nietzsche II* GA6.2. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1977). "Nietzsches Wort Gott ist tot". Friedrich Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Holzwege*. (209-268). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1992). *Parmenides* (2.Auflage) GA 54. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

- Heidegger, M. (1995). *Phänomenologie des religiösen Lebens*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2013). *Phänomenologie und Theologie*. Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.) In *Wegmarken*. 45-78. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2013). "Platons Lehre von der Wahrheit". Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Wegmarken*. 203-238. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1971). *Schellings Abhandlung über das Wesen der menschlichen Freiheit*. H. Feick (Ed.). Tübingen: Niemeyer Verlag.
- Heidegger, M. (2006). *Sein und Zeit* (19. Baskı). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Heidegger, M. (1985). *Unterwegs zur Sprache* (GA 12). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2000). "Überwindung der Metaphysik" GA7. Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Vorträge und Aufsätze*. 67-98. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve Zaman* (2. Basım), (Çev.: Kaan H. Ökten). İstanbul: Agorakitaplığı. (1927).
- Heidegger, M. (2010). "Varlık ve Görünüş", Özgür Aktok & Metin Bal (Ed.). İçinde *Heidegger*. 59-75. Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Heidegger, M. (1997). *Vom Wesen der Wahrheit* (8. Basım), Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2000). "Was heisst Denken?" GA7. Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Vorträge und Aufsätze*. 127-144. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2007). *Was ist Metaphysik?* (16. Baskı). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2003). *Was ist das die Philosophie?* (11. Basım). Stuttgart: Klett-Cotta Verlag.
- Held, K. (1980). "Heideggers These vom Ende der Philosophie", *Zeitschrift für philosophische Forschung*, 34 (4), 535-560.
- Herrmann, F.W. (2011) "Die drei Wegabschnitte der Gottesfrage im Denken Martin Heideggers". Norbert Fischer / Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.), In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. (31-46). Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Herrmann, F.W. (2011). "Faktische Lebenserfahrung und urchristliche Religiosität. Heideggers phänomenologische Auslegung Paulinischer

- Briefe". Norbert Fischer/ Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Heidegger und die christliche Tradition*, Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Ingraffia, B. (2002). "Heidegger'in Unutuşu: Kitab-ı Mukaddes Teolojisinden Temel Ontolojiye". (Çev.: Ahmet Demirhan), İçinde *Heidegger ve Teoloji*. 75-144. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kant, I. (2017). *An Usun Eleştirisi* (5. Baskı), (Çev.: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınları.
- Kordić, I. (2003). "Philosophie und Theologie im Denken von Martin Heidegger", *Prolegomena* 2(1), 19-39.
- Kovanlıkaya, A. (2012). "Kant'ın Metafizik Eleştirisi". Erdal Yılmaz (Haz.). İçinde *Kant sonrası metafizik üzerine konuşmalar* (2. Baskı). 11-46. İstanbul: Küre Yayınları.
- Kutluer, İ. "Metafizik", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/metafizik> 05.04.2020.
- Küçükalp, K. (2008). *Batı Metafiziğinin Dekonstrüksiyonu: Heidegger ve Derrida*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Marion, J.L. (2004). "Çifte Putperestlik", (Çev.: Ahmet Demirhan). İçinde *Heidegger ve Din*. 69-106. İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Marx, W. (1980). *Heidegger und die Tradition* (2. Basım). Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Megill, A. (2012). *Aşırılığın peygamberleri Nietzsche- Heidegger- Foucault- Derrida*, (Çev.: Tuncay Birkan). İstanbul: Say Yayınları.
- Melčić, D. (1986). *Heideggers Kritik der Metaphysik und das Problem der Ontologie*. Würzburg: Königshausen&Neumann Verlag.
- Moran, D. (1992). "Die Destruktion der Destruktion", Karsten Harries & Christoph Jamme (Ed.). In *Martin Heidegger Kunst-Politik-Technik*, 295-318 München: Fink Verlag.
- Nietzsche, F. (2011). *Böyle Söyledi Zerdüşt*. (Çev.: Mustafa Tüzel). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2011). *Die Fröhliche Wissenschaft* [e-book]. Weimar: e-book Verlag.
- Nietzsche, F. (2002). *Güç İstenci*. (Çev.: Sedat Umrhan). İstanbul: Birey Yayınları.
- Ökten, K. H. (2006). *Heidegger Kitabı* (2. Basım). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Ökten, K. H. (2012). "Heidegger ve Metafizik". Erdal Yılmaz (Haz.). İçinde *Kant sonrası metafizik üzerine konuşmalar* (2. Baskı). 177-203. İstanbul: Küre Yayınları.

- Özturan, H. (2019). "Sistematik Felsefe-I (Platon)". *Felsefe Tarihi*, Celal Türer (Ed.). Ankara: Bilay Yayınları.
- Pfeiffer, H. (2013). *Nähe und Entzug Gottes in der Lichtung des Seyns* (Inaugural Dissertation). Wien: Universität Wien.
- Platon, (2006). *Devlet* (35.Baskı), (çev. Sabahattin Eyüboğlu & M. Ali Cimcoz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pleger, W. H. (1989). "Heideggers Kritik der Neuzeitlichen Wissenschaft und Technik", *Zeitschrift für philosophische Forschung*, 43(4), 641-655.
- Pögeler, O. (2006). "Heidegger". (Çev.: Doğan Özlem). *Heidegger üzerine iki yazı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Pöltner, (2011). "Philosophie als Korrektion der Theologie Heideggers Bestimmung des Verhältnisses von Philosophie und Theologie". Norbert Fischer / Friedrich- Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. 69-88. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Prudhomme, J. O. (2002). "Mutlak Tanrı'nın Geçip Gitmesi Heidegger'de Modernliğin Teolojik Değerlendirilişi", Ahmet Demirhan (Ed.). İçinde *Heidegger ve Teoloji*. 169-180. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Roesner, M. (2007). "Logos und Anfang Zur Johanneischen Dimension in Heideggers Denken". Norbert Fischer / Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.). In *Heidegger und die christliche Tradition*. 33-54. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Schubbe, D. Lemanski, J. Hauswald, R. (2013). *Warum ist überhaupt etwas und nicht vielmehr nichts? Wandel und Variationen einer Frage*, Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Steiner, W. (2006). *Die Aufgabe des Denkens Martin Heidegger und die philosophische Mystik* (Inaugural Dissertation). Augsburg: Philologisch-Historischen Fakultät Der Universität Augsburg.
- Tapp, C. (2017). "Christliche Philosophie-Ein hölzernes Eisen?", *Zeitschrift für Katholische Theologie*, 139 (1), 1-23.
- Tepe, H. (2003). *Platon'dan Habermas'a Felsefede Doğruluk ya da Hakikat* (2.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Thomson, I. D. (2012). *Heidegger Ontoteoloji Teknoloji ve Eğitim Politikaları*. (Çev.: Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Thurner, R. (2011). "Heideggers Distanzierung von der metaphysisch geprägten Theologie und Gottesvorstellung". Norbert Fischer / Friedrich-Wilhelm von Herrmann (Ed.) In *Die Gottesfrage im Denken Martin Heideggers*. 175-194. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Towarnicki, F. (2017). *Martin Heidegger anılar ve günlükler* (3.Basım). (Çev.: Zeynep Durukal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Trawny, P. (2016). *Martin Heidegger Eine Kritische Einführung*. Frankfurt am Main Vittorio Klostermann.
- Türkyılmaz, C. (2004). "Heidegger'in "Ontoloji Tarihi"nde Kant Felsefesinin Yeri". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 165-181.
- Williams, J. (2005). *Heidegger'in Din Felsefesi*. (Çev.: Mehmet Türkeri). İzmir: İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Williams, J. (2002). "Heidegger'in Din Felsefesi", (Çev.: Mehmet Türkeri/ Murat Yıldız), *Tabula-Rasa*, 2(6), 187-224.
- Yılmaz, E. (2012). "Sunuş". Erdal Yılmaz (Haz.). İçinde *Kant sonrası metafizik üzerine konuşmalar* (2.Baskı), 5-8. İstanbul: Küre Yayınları.
- Young, J. (2017). *Heidegger'in Geç Dönem Felsefesi*. (Çev.: Elif Korkut). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Zimmerman, M. E. (2011). *Heidegger Moderniteyle Hesaplaşma, Teknoloji, Politika, Sanat*. (Çev.: Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

Dizin

A

Aletheia 66, 106

Anaksimandros 15, 62, 65, 98, 100

Anselm 88, 121

Anwesen 99, 104, 134

Aristoteles 19, 20, 21, 22, 24, 25,
31, 32, 33, 41, 50, 51, 52, 54, 55,
57, 70, 71, 73, 75, 90, 92, 93, 96,
98, 99, 104, 114, 115, 121, 139,
141, 159

Ateizm 29, 39, 40, 112, 113, 136

Augustinus 19, 71, 73, 109

Aquinas 19, 54, 71, 73, 75, 111,
114, 115, 121, 128

B

Batı düşüncesi 17, 54

Bacon 89

Braig 19, 20

Brentano 20

C

Causa Prima 110

Causa Sui 93, 108, 110, 112, 118,
119, 133, 153

D

Dasein 13, 14, 25, 27, 28, 29, 35,
36, 37, 38, 39, 44, 46, 48, 62, 64,
71, 77, 78, 80, 101, 145, 149, 151,
152, 157

Demiurgos 110

Derrida 15, 16, 25, 128, 157, 158,
163

Descartes 13, 14, 37, 58, 59, 60,
61, 79, 89, 104, 116, 156

Destruktion 55, 56, 103, 163

Dil 21, 28, 49, 80, 81, 84, 147, 154

Din 17, 21, 32, 39, 45, 108, 110,
118, 120, 122, 140, 149, 155, 160,
161, 163, 165

Ding 53, 116, 141, 161

Duns Scotus 20, 21, 52, 54, 55,
111, 160

E
 Enigma 97
 Ens rationis 14
 Ens reale 14
 Entbergung 66
 Ereignis 84, 115, 160
 Erfragtes 101
 Eski Ahit 124, 147, 153
 Eş-Şifâ 54
 Evren 51, 53, 87, 88, 116, 150, 156
 Existenz 13, 14, 129

F
 Farabi 121
 Fenomenoloji/(-k) 24, 25, 26, 27, 28, 35, 81, 82, 83, 97, 99, 100, 103, 111
 Foucault 16, 25, 163

G
 Gadamer 16, 28, 159
 Gefragtes 101
 Gelassenheit 84
 Gizlenme 133

H
 Hakikat 10, 15, 17, 53, 57, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 98, 110, 119, 127, 138, 156, 164
 Hegel 20, 24, 48, 52, 91, 92, 93, 104, 107, 108, 123
 Heraklit 30, 31, 32
 Hermeneutik 24, 27, 28, 35, 36, 38, 103
 Hölderlin 20, 102, 110, 112, 123, 127, 128, 131, 134, 135, 137, 140
 Husserl 20, 24, 83

Hümanizm 63, 64, 156

İ
 İbn Rüşd 54, 56
 İbn Sinâ 54, 55, 121
 İdea 72, 93, 96, 98, 99, 105, 106, 116, 139
 İlk Felsefe 41
 İrrasyonalizm 82, 83

J
 Jaspers 22, 28, 128
 Jonas 16, 39

K
 Kant 20, 49, 50, 51, 52, 53, 87, 88, 89, 90, 95, 101, 109, 116, 120, 155, 161, 163, 165
 Kartezyen 25, 58
 Kendi-olma 16, 152, 157
 Kierkegaard 20, 21, 22, 24, 128
 Kitab-ı Mukaddes 28, 36, 37, 38, 157, 163
 Kozmoteoloji 87, 88
 Ksenophanes 128, 147
 Kutsal 44, 82, 109, 110, 113, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 142, 144

L
 Leibniz 60, 89, 93
 Lévinas 128
 Lichtung 20, 102, 105, 164
 Locke 89
 Logos 21, 24, 25, 30, 35, 36, 68, 71, 74, 91, 93, 103, 108, 117, 136, 164
 Löwith 22, 28, 39

Luther 20, 21, 24, 35, 44, 110, 128, 130, 136, 140, 154

M
 Man 151, 152, 157
 Marion 118, 128, 149, 163
 Marx 31, 104, 105, 106, 128, 163
 Meister Eckhart 20, 40, 82, 83, 84, 85, 129
 Memorial 154
 Misticizm 81, 82, 83, 84

N
 Nietzsche 14, 15, 20, 22, 24, 25, 32, 49, 58, 60, 62, 65, 95, 96, 102, 104, 106, 107, 108, 109, 112, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 156, 158, 159, 161, 163
 Nihilizm 92, 125, 126

O
 Ontoloji 9, 13, 25, 33, 36, 37, 42, 43, 49, 50, 52, 55, 90, 91, 92, 94, 101, 103, 108, 116, 125, 139, 165
 Onto-Teoloji 17, 29, 37, 38, 41, 53, 55, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 107, 118, 119, 123, 136, 139, 147, 149
 Otantik olmayışlık 38
 Otantiklik 38
 Ousia 31, 72, 99, 104, 106

Ö
 Özne-nesne 28, 39, 58, 59, 61, 156

P
 Parmenides 26, 31, 32, 61, 76, 100, 104, 105, 106, 125, 161

Pascal 20, 128, 154
 Paulus 35, 124
 Philon 21
 Platon 9, 14, 31, 32, 33, 37, 48, 51, 65, 66, 71, 72, 73, 90, 95, 96, 98, 99, 104, 105, 106, 109, 112, 115, 123, 125, 128, 139, 141, 159, 164
 Platonizm 37, 153
 Protogoras 60, 147, 154

R
 Rasyonalizm 83

S
 Sartre 16
 Scheler 22
 Schelling 20, 48, 91
 Schleiermacher 34, 35, 128
 Sein 23, 27, 30, 37, 59, 61, 65, 66, 74, 76, 77, 92, 93, 100, 101, 133, 151, 152, 161, 162
 Seindes 37
 Son Tanrı 17, 35, 113, 127, 128, 138, 140, 146
 Spinoza 150
 St. Augustin 20, 21, 83, 137, 138
 St. Paul 20, 36, 37, 38, 78, 81, 157
 St. Thomas 20, 114, 115
 Sübjektivizm 58

T
 Tanrıbilim 40
 Tefekkür 56, 64, 76, 77, 78, 80, 155
 Teil-haben 44
 Teil-nehmen 44
 Teizm 23, 40
 Transendental teoloji 87

Ü

Üstün insan 127

W

Wittgenstein 16, 128

Wolff 52

V

Vahiy 42, 57, 111, 117, 124, 149

Varlığın anlamı 26, 37, 104

Varlığın ne'liği 9, 132

Y

Yeni Ahit 21, 38, 39, 157

Yunan felsefesi 20, 21, 46

MARTIN HEIDEGGER'İN TEOLOJİ ANLAYIŞI
VE ONTO-TEOLOJİ ELEŞTİRİSİ

Heidegger, dünyada olmaklık hali ile Kara ormanın derinliklerinde kaybolmaktan çekinmeden yola revan olan bir düşünürdür. Meramı bir menzile varmak değil, yolcu kalmaktır. Heidegger'e göre yolda olan bir felsefe kaybolabilir ve kaybolduğunda insanın kendi yolunu bulması kolay bir iş değildir. Ancak yanlış ve belirsiz olan felsefeye aittir ve ondan ürkmemek gerekir. Hatta Heidegger'e göre bir felsefenin derinliğinin ölçüsü onun yanılma gücünde yatmaktadır.

Varlığı anlamlandırma yolculuğunda teolojik kökeninden ayrılarak düşüncenin dünyasına adım atan Heidegger, 'Bütün büyük düşünürler aynı şeyi düşünür' cümlesiyle, felsefenin kendisini ve özünü kavrama tarzının iki bin yıldır farklı şekillerde dönüşüme uğramış olmasına rağmen, temelinde aynı kaldığına dikkat çekmiştir. Heidegger'e göre Platon ile başlayıp Nietzsche ile tamamlanan metafizik miadını doldurmuştur.

Bu çalışmanın temel gayesi, varlığın anlamı sorusunu göz ardı eden geleneksel anlayışı dekonstrüksiyona tabi tutan Heidegger'in felsefenin yerine düşünme kavramını ikame ederek, varlık, insan, Tanrı, hakikat gibi meseleleri varlığı önceleyen düşünce biçimi ile yeniden nasıl ele aldığını anlamaya ve anlatmaya çalışmaktır.

"dün" den öğrendiklerinle
"bugün" ü yaşamak
"yarın" ları aydınlatır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7471-56-5

9 786257 471565